

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ŞİİR ETKİNLİKLERİNİN KÜLTÜREL İŞLEVİ*

Özge SEÇKİN POLAT**

Şükran DİLİDÜZGÜN***

ÖZET

Yabancı bir dil öğrenmek sadece sözcük ve dilbilgisi öğretimi ile sınırlandırılmaz; çünkü yabancı bir dil öğrenmek, nesnelere yeni etiketler koymak biçiminde değerlendirilemez. Her dil dünyayı farklı biçimde yorumlar ve farklı değer sistemleri, algılama ve düşünme biçimleri geliştirir. Bunun sonucu olarak diller arasında sanatsal, toplumbilimsel, anlamsal ve edimsel açıdan kültür farklılıkları oluşur. Bu farklılıklar dile yansır ve dille yansıtılır. Yabancı dil öğrenen kişi kendini yabancı bir kültürün içinde bulur. Küreselleşme bağlamında çok kültürlülük kavramlarının vurgulandığı günümüzde, yabancı dil öğretiminde amaç, sadece dil yetisi değil iletişimsel yetiyi de geliştiren kültürel yetiyi kazandırmaktır. Bu düşünce de, yabancı dil öğretimine temel öğrenme ortamı sunan ders kitaplarında dilin kültürel boyutunun ağırlık kazandığı yazınsal metinlere yer verilmesini gerekli kılmaktadır. Ancak, bu görüş bağlamında amaca ulaşmak için bu metinler biçimsel ve içerikse yapılarının yeterli ve etkin biçimde irdelenebilmesini sağlayan çalışmalarla birlikte sunulmalıdır. Şiirler toplumların duygularını, düşüncelerini, dünyaya bakış açılarını az sözcükle, sözcüklere yükledikleri farklı anlamlarla, sanatsal bağdaştırmalarla ve imgeler yoluyla estetik dil kullanımını yansıtan nitelikleriyle yazınsal metinler içinde ayrı bir yere sahiptirler. Bu da dil öğretiminde şiir etkinliklerinin farklı çalışmalar yoluyla yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı da; yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı bağlamında yazınsal metin türü olarak şiir çalışmalarını değerlendirmek ve kültür aktarımı bağlamında şiir odaklı öneri etkinlikler sunarak alana katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kültürlerarası iletişimsel yeti, şiir

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğr. Gör. İstanbul Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, El-mek: seckino@itu.edu.tr

*** Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: sdilid@yahoo.com

THE CULTURAL FUNCTION OF POETRY ACTIVITIES IN TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

STRUCTURED ABSTRACT

Learning a foreign language is not limited to teaching only the knowledge of vocabulary and grammar since studying a foreign language cannot be considered as only naming objects. Each and every language interprets the world in distinctive ways and develops a variety of value systems, and different perception and thinking skills. As a consequence of this fact, considerable cultural differences appear among languages especially in terms of art, sociology, semantics, and pragmatics. All these differences both reflect and are reflected on the language itself. An individual who learns a foreign language finds himself in a foreign culture. In the context of globalism, today when concepts such as multiculturalism have a greater importance, the aim of teaching a foreign language is not only to develop linguistic competence but also to impart cultural competence which further facilitates communicative competence. Therefore, in the textbooks which are basically used to teach a foreign language, it is necessary to give a place to literary texts in which the cultural aspect of language is focused more. Nonetheless, to achieve instructional goals in the light of this idea, these literary texts should be presented with activities and exercises which can enable their stylistic and contextual forms to be examined thoroughly. Of all literary texts, poetry has a unique place thanks to its characteristics to reflect the feelings, thoughts, and viewpoints of societies in a few words and to express the aesthetic use of language through various meanings loaded on the words themselves, artistic harmonization, and finally through images. It further necessitates the need to prepare poetry activities and exercises through various practices.

The aim of the study is to analyze how and why poetry is used to transfer culture in Turkish as a foreign language (TFL). The sub-themes of the study are as follows:

- o Which cultural elements do poems include in terms of structure and content?
- o What types of activities could be prepared to reveal cultural elements in poetry?
- o Based on cultural properties of poems, what are the strategies to prepare creative activities?
- o What are the affordances of poetry activities containing cultural elements for TFL learners?

In this qualitative study, the activities and materials in TFL textbooks are categorized by using document analysis, and evaluated in terms of developing cultural awareness. The scope of the study is limited to the textbooks written for TFL learners in Turkey. Poetry activities in TFL textbooks are investigated through random sampling method. The researchers have analyzed all poetry exercises in the textbooks with a specific focus on culture transfer via poetry activities.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

As part of action research, several activities based on using poetry to develop intercultural communicative competence (ICC) in TFL. These proposed activities are tested for their effectiveness and efficiency at the department of Middle Eastern and North African Studies at the University of Arizona in US. A group of foreign students studying Turkish for various purposes were selected as participants of the study based on simple random sampling and the activities were implemented for a total of three class hours. Afterwards, ten participants were interviewed in focus groups regarding the activities implemented. In these structured focus group interviews, participants were asked to respond to open-ended questions. Each participant was given approximately 10-15 minutes and the sessions were recorded by a moderator.

The findings of the study suggest that poetry is mostly ignored and underestimated in TFL textbooks. While some textbooks give no space for poetry and poetry activities, some other books use poems, but those poems are used for solely reading purposes and no follow-up exercises are planned based on them.

The fact that there is not any comprehension exercises based on poems makes comprehension check impossible. Furthermore, exercises prepared based on poems in the textbooks investigated are not about the content of poems and fail to transfer cultural elements, the only aim being grammar and such linguistic elements. Although few in number, there seems to be an effort to successfully transfer culture through rhetoric, comparison of different poem types, specific focus on vocabulary and etymology with regard to intercultural communication and the display of the viewpoint of a target culture.

The study also presents a sample activity prepared with the aim of culture transfer based on communicative competence in TFL. The sample exercise is prepared for C1 level language learners in mind based on CEFR language level standards since learners at this level can comprehend long and challenging texts and deal with implied meaning (CEF, 2000:30). The findings suggest that the activities prepared as part of the study based on poetry and culture transfer are thought to be effective both in the transfer of cultural elements, and developing an awareness of properties of poetry and various uses of linguistic elements.

Based on the findings of the study, below are several useful and helpful suggestions in TFL:

1. Culture transfer is a significant component of TFL classes and course content should be organized accordingly,
2. The use of literary texts should be increased and poetry should not be neglected,
3. In order to most effectively benefit from the affordances of using poetry in foreign language education, TFL instructors should be trained so that they are equipped with the necessary skills both in selecting appropriate poems and in preparing in-class activities.

Key Words: Turkish as a foreign language, poetry, intercultural communicative competence

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

Giriş

Yabancı bir dil öğrenme gereksinimi, farklı milletlerden insanlarla iletişim içinde olma zorunluluğundan doğmaktadır. Farklı bir milletle iletişime geçmek farklı bir kültürle karşı karşıya kalmak anlamına gelmektedir. Bu durumda, yabancı dil öğretiminde yalnızca dilbilgisi ve sözcük bilgisi yeterli olmamakta; akıcı ve etkili bir iletişim için beden dili, milli değerler ve uzlaşım sal toplumsal kuralları içeren sosyokültürel öğeler de yabancı dil öğretim sürecine dahil edilmek durumunda kalmaktadır. Bu bağlamda, yabancı dil öğretiminde kültür, kültür aktarımı, kültürlerarası iletişimsel yeti gibi kavramlar ön plana çıkmakta ve artık yabancı dil dersleri bu bilgiler ışığında hazırlanmaktadır.

Dil; yalnızca göstergeler dizgesi olmayıp bir kültürü de beraberinde taşıyan bir olgu olduğundan yabancı bir dili öğretirken kültür unsuru da hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Aksi halde dil öğretimi mekanik ve sıkıcı olacaktır (Asutay, 2003). “Dil öğretilirken ait olduğu kültür göz ardı edilirse, öğrencilere anlamsız semboller yüklenmiş olunur ve öğrencinin yabancı bir dili konuşması, kendi kültüründeki kavramları farklı bir dille farklı sembollerle dile getirmesinden öteye geçemez (Özışık,2004:18)”. Her dilin kendine ait simgesel ve dilsel göstergeleri vardır, bunları eğitim ortamının dışında tutmak, iletişimin aksaması gibi bazı problemlere dahi yol açabilmektedir. Akarsu’nun (1984:64) da ifade ettiği gibi, “Her dil farklı bir dünya görüşünün temsilcisidir ve yeni bir dil öğrenmek demek yeni bir görüş kazanmak demektir”. Öğrenciler yeni bir dil öğrendikçe kendilerine yabancı olan bir kültürü de anlamlandırmaya çalışacaklardır. Bu anlama ve çözme çabası da öğrenciye düşünce zenginliği katarak dünyaya karşı farklı bir bakış açısı kazanmayı sağlayacaktır. Yabancı bir dili tam ve etkili olarak öğrenmek için dili, kültür içinde işleyen görünüşü ile öğrenmek gerekir. “Kültürel başlıklar öğrencinin olaylara ve çevresine daha esnek ve hoşgörülü bakabilmesini sağlayacaktır (Dilidüzgün,1995:12)”. Bu ilkeler göz önüne alındığında yabancı dil öğretiminde hedef yalnızca anadil konuşmacılarının taklit edilmesi değil bu konuşmaların hangi bağlamlarda oluştuğunun farkındalığı ve özüm senmesi olmalıdır. Yabancı dil öğretimi, öğrenciler açısından ancak bu şekilde anlamlı hale gelmektedir. Ayrıca; bu bağlamda geliştirilen etkinlikler, yabancı dil öğrenmenin zor ve sıkıcı bir uğraş olma düşüncesini farklı bir yaşamı içselleştirme sezgisine ve zevkine dönüştüren ortamlar yaratacaklardır.

Yüzyıllardır dilin ne şekilde öğretilmesi gerektiği tartışılmış ve dil öğrenme gereksinimlerine de koşut olarak yeni yaklaşımlar ve yöntemler öne sürülmüştür. Dilbilim alanında dil olgusunun çözüm lenmesi ve ruhbilimsel alanında öğrenmenin nasıl gerçekleştiği üzerine yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların dil öğretimi alanına yansmasıyla ortaya yeni yöntem, yaklaşım ve teknikler çıkmıştır. Yabancı dil öğretiminde belli bir yöntem e bağlı kalmak dil bilimciler tarafından uygun görülmemiştir (Aykaç,2015:161) Dilde yapıdan çok iletişimin önem kazanmasıyla, 80’li yıllarda, kültürlerarası iletişim kavramı çerçevesinde yeni bir aşama olarak kültür kuramı geliştirilmiştir. Bu bağlamda, “yabancı dil derslerinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak iki farklı kültürün karşı karşıya gelmesi, her yabancı dil dersini kültürlerarası bir diyalog olarak öngörmektedir (Asutay,2003:27)”. Kültürlerarası bu buluşmalarda temel amaç, ortaya çıkabilecek çatışmaları önleyebilmek adına karşıdakini önyargısız benimseyebilen ve farklılıkları kendi kişisel gelişimi bağlamında kullanabilecek bireyler yetiştirmektir (Polat,2008:253). Karşı kültüre duyulan tüm önyargıları kaldırmak, onu tanımaya, anlamaya çalışmak insanların öncelikle kendilerini tanımasını, birbirlerinden farklı olduklarını kabul etmelerini ve bunun sonucu olarak da birbirlerine saygı göstermelerini sağlar. Yabancı dil öğretimi süreçlerinde kültür öğretimi dil öğretimi ile paralel yürümektedir (Yıldız,2015:989). Kültür öğretiminin amacı yabancı kültüre aşına olmaktan çıkmış, kültürel farkındalık ve kültürlerarası iletişimsel yeterliliği kazandırma olarak değişmiştir. *Kültürlerarası iletişimsel yeterlilik*, başka dilsel kültüre sahip insanlarla, onların dillerinde etkili ve uygun bir biçimde iletişim kurma becerisidir. Gökmen’e (2005) göre,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

alandaki bu kavramla aynı anlama gelen küresel edinc (global competence), uluslararası edinc (international competence), çoklu kültürel edinc (multicultural competence) terimleri de kullanılmaktadır.

Kültür kavramının giderek önem kazanmasıyla yabancı dil öğretiminde meydana gelen bu değişimler farklı yöntemlerin ve tekniklerin kullanılması ihtiyacını doğurmuştur. Artık dil yapılarının birbirinden kopuk ezber ifadeler biçiminde değil de bir bağlam içerisinde verilmesi benimsenmiştir; çünkü bu yapılar iletişimsel bir gereksinimden doğmuşlardır ve bağlam içinde bir işlev kazanmaktadırlar. Dil öğretiminde kültür bir odak noktası olmadığı sürece, öğrencilerin tam anlamıyla iletişim kurması mümkün değildir (Ökten ve Kavanoz, 2014:847) Dilin bağlam içinde kullanılmasıyla metinler oluşur. Dil yapıları tek başlarına kullanıldıklarında iletişimsel bir değer taşımazlar, metin içinde bir anlam kazanırlar. Bu nedenle; ne sözcük ne de tümce, iletişimin birimi metindir. Dilin bağlam içinde öğretilmesi için de metinlerden yola çıkılması gerekmektedir. Bu düşünce doğrultusunda, dil öğretiminde metin bilgisi ve metin türlerinin özelliklerini irdeleyici çalışmalar önem kazanmaktadır ve metinler dil öğretimi için ortam oluşturmaktadırlar. Dildüzgün'e (2010:13) göre, "bir dili kullanabilmek demek, yalnızca yapıları ezberlemek anlamına gelmez, bu yapıların hangi durumlarda ve nasıl kullanılacağına da bilinmesi gerekmektedir". Bu nedenle, dil öğretiminin, özellikle de kültür aktarımının bir bağlam içerisinde sunulması gerekmektedir. Bu amaca hizmet eden en etkili ders kaynakları da metinlerdir.

Dil öğretimi açısından büyük bir öneme sahip olan metinler, kurma (özel) ve özgün metinler olarak ikiye ayrılmaktadır. Kurma metinler, dil yapılarının zorlamasıyla oluşmuş metinlerdir. "Kurma metinlerin bildirişim bağlamında kullanım olanağı çok azdır ve gerçekliğini yitirmiştir. Metinlerin içinde bulunan dilsel yapılar da hedef dili konuşan kişilerin kullandığı doğal yapılar değil belli bir dilbilgisi yapısının yoğunlaştığı yapay yapılardır (Tapan, 1989:184)". Demircan'a (2005:100) göre kurma metinler, "gerçek yaşam ile doğrudan özdeş olmayan, bunu yansıtmayı amaçlamayan özgöndergeli ve okuyucuya doğrudan eyleme dökülmeyecek yaşantı örnekleri sunan" metinlerdir. Bir diğer metin türü olan özgün metinler ise Demircan'ın (2005:100) ifade ettiği gibi "gerçek yaşam ile özdeş, okura/alıcıya gerçek dünyada yararlı olabilecek edimsel bilgileri sağlamaya yönelik" metinlerdir. Özgün metinler, üretildiği toplumda sosyal bir amaca hizmet etmek için yazılmış metinlerdir ve yabancı dili öğrenen kişiye gerçek dil kullanımlarını yansıtır.

Günümüzde yabancı dil öğretiminin amacı kültürler arası bildirişimsel edinci kazandırmak olduğuna göre öğrenene sunulan her bir birim gerçek yaşamla özdeş olmalıdır, ancak bu sayede öğrenilen dilin nasıl kullanıldığının farkına varılabilmektedir. Bu bakış açısıyla metin türleri değerlendirildiğinde özgün bir metin türü olan yazınsal metinler bir kültüre özgü değerler oldukları için kültür yetisini geliştirmede oldukça etkindirler. Köse de (2006:167) yazınsal metinlerin sınıf ortamında kullanılmasını kültür aktarımı bağlamında en iyi "değiş-tokuş" etkinliği olarak değerlendirmiştir. Yazınsal metinler, yabancı dil öğretimine yeni bir boyut kazandıran özgün metinler grubuna dâhil olmakla birlikte roman, şiir, masal, trajedi gibi alt türleri kapsamaktadır. Her bir yazınsal metin türü kendi içerisinde farklı dilsel, biçimsel ve anlamsal nitelikler barındırmakta ve bu gerçeklik dil öğrenme sürecine zengin bir girdi sağlamaktadır.

Yazınsal metin türleri karşılaştırıldığında diğerlerinden farklı olarak şiir ön plana çıkmaktadır. J. L. Jaubert'e göre, şiiri düz yazıdan ayıran, bir şeyi daha iyi ve farklı bir biçimde belirtmesi değil daha fazla ve daha farklı bir şey söylemesidir (akt. Aksan, 2003:18) yani şiir, diğer metin türlerinin aksine kısa ve özdür; fakat bu kısa kavramının içine pek çok anlam sığdırılmaktadır. Özdemir'e (1983:36) göre "yazınsal türlerin hepsi şiirden doğmuştur". İnsanoğlunun günlük konuşma diline büyümlü anlamlar yüklemesi ve onu yüceltmesi ilk şiirin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Claude Roy'a göre bir roman, hikâye ya da denemenin değeri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

okunduktan sonra okuyucuda kalan şeylerle ölçülmektedir (akt. Kudret, 1980:36) ama şiir, duyguların, hayallerin, düşüncelerin, ölçülerin öyle bir birleşimidir ki olduğu gibi okuyucunun belleğinde kalmaktadır. Kolayca hatırdan tutulması niteliği en belirgin özelliklerindendir; bu sayede insanlar gelecek kuşaklara mesajlarını, tecrübelerini iletebilme imkânı bulmuşlardır.

Şiir türünün ortaya çıkışı eski çağlara dayanmaktadır. Banarlı'ya (2004:41) göre Türklerde şiirin ve diğer güzel sanatların ortaya çıkışı diğer tüm milletlerde olduğu gibi din kaynaklıdır. Aristoteles'e (2010:26) göre de genel olarak şiir sanatını doğuran insanların taklit yeteneğidir. Çocukluklarından itibaren insanlar taklit yapma eğilimindedirler, hatta ilk dil edinimlerini de bu şekilde sağlarlar. İnsanlığın var oluşundan beri taklidin yanı sıra ezgiye de doğal bir eğilimi vardır ve bunun sonucu olarak da taklit ve doğaçlama yeteneklerini birleştirerek insanlar şiiri meydana getirmişlerdir. Birçok dilbilimci şiir dilini dil içerisinde ayrı bir dil olarak tanımlamaktadır. Bunun nedeni olarak da şiirin amacı; iletişim değil okuyucuyu etkileme, ona haz verme olarak görülmektedir. "Okuyucuyu etkileyen ve ona bu hazı veren ise anlatımdaki rahatlık, yalınlık ve doğallıktır. Zorlama birleşimlerin aksine okuyucuya günlük konuşmadaki sözler gibi doğal bir dille sunulan söyleyiştir (Aksan, 2003:20)". Şiir dilini etkili kılan bir diğer özellik de kısa ve özlü anlatımların kullanılmasıdır. Birsal (1976:30), "Şiir ülkesinde sayının geçerliği yoktur, şiirlerine bir sürü sözcük doldurmaya kalkan şairler bunu hayallerinin genişliğinden çok kısırlığından yaparlar," diyerek şiirin bu özelliğini ifade etmektedir. T. S. Eliot (1983:93) da 'Edebiyat Üzerine Düşünceler' adlı kitabında Dante'den söz ederken "şiirin bilim veya sanatından bahsetmek gerekirse Cehennem'den öğrendiğimiz ders, en büyük şiirin mümkün olduğu kadar az sözle, kelime seçimindeki güzellik ve zarafet bakımından mümkün olduğu kadar sadeliğe özen gösterilerek yaratıldığıdır," diyerek kısa ve öz yazılmasının şiiri ne kadar etkili kıldığını vurgulamaktadır. Şiir dili günlük konuşma dilinden farklı özelliklere sahip olsa da aslında şiir günlük dilde karşılaşılan fakat farkına varılamayan özellikleri sunmaktadır. Şiirin etkileyici olmasını sağlayan da şairin bu dilsel özellikleri başarıyla kullanabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde roman, kısa hikâye, masal gibi yazınsal metinlere oranla şiir genellikle göz ardı edilmektedir. Oysa ki şiir, her yaşta ve her dil seviyesinde öğrencinin ilgisini çekebilecek bir etkiye sahiptir. Şair ve öğretmen Georgia Heard, "öğrenciler şiirle arkadaş olmalıdır, şiirin kendilerini rahatlatıldığını, onları güldürdüğünü, onların hatırlamalarına yardımcı olduğunu ve kendilerini tam anlamıyla anlamaları ve bilmeleri adına onları beslediğini bilmelidirler (akt. Hadaway v.d., 2002:197)" diyerek şiirin yabancı dil öğretimi açısından önemini vurgulamaktadır. Yazının işlevi üzerine düşüncelerini dile getirirken, Wellek ve Warren (1982:37) şiirle ilgili olarak şöyle bir açıklama yapmışlardır: "Şiir, hem tatlıdır, hem de yararlı. Tek tek ele alındıklarında bu sıfatlar, şiirin işlevi açısından aşırıya kaçan yanlış bir görüşü gösterirler; tatlı ve yararlı (dulce et utile) arasında özü değil de, işlevi temel alarak bir bağlantı kurmak belki daha kolay olacaktır. Şiirin bir haz verdiği görüşüne karşılık, şiirin başka herhangi bir ders kitabının yaptığına benzer bir şey öğrettiği görüşü getirilmiştir. Şiirin oyun, bir anlık eğlence olduğu söylendiğinde, sanatçının dikkati, ustalığı ve planlamasına, üstelik şiirin taşıdığı ağırbaşlılığa ve öneme haksızlık edilmiş duygusu uyanır bizde; şiirin iş ya da zanaat olduğu söylendiğinde de, şiirin coşkusunun ve Kant'ın amaçsızlık diye adlandırdığı şeyin hiçe sayıldığı duygusuna kapılırız. Sanatın işlevini hem dulce'nin (tatlı), hem de utile'nin (yararlı) hakkını verecek biçimde tanımlamak gerekir". Bu görüşten yola çıkarak denilebilir ki; okuyucuya haz vermenin yanı sıra aynı derecede öğretici bir niteliğe sahip olan şiirin bu büyük gücünü yabancı dil öğretimine aktarmak da oldukça faydalı olacaktır.

Şiir, öğrenene pek çok açıdan imkânlar sağlamaktadır. Hadaway v.d (2002:198)'ne göre şiir öncelikle öğrencinin okuma hızını artırır ve bu da dilde akıcılığı sağlar, kısa olmasından dolayı okuma isteği olmayan öğrenciler için dahi göz korkutucu değildir ve başlangıç

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

seviyesindeki öğrenciler için şiirin ritim, kafîye gibi özellikleri okumayı olumlu yönde etkiler. Şiirdeki biçimin özlüğü yani kısa ve öz olması, şiirin en önemli özelliklerinden biridir. Şiirler çok kısa zamanda tekrar tekrar okunabilir, bu da yeni kelimeler ve kavramların kazanımı açısından önemlidir. Diğer bir yandan, Collie&Slater'a (1987:226) göre de şiirin kısa bir biçimde olması, onun tek bir ders saatinde rahatlıkla işlenebilmesini sağlar. Şiir, öğreneni duyuşsal açıdan da geliştirmektedir çünkü şiir duygu ve hayal gücü içermektedir, örneğin okuyucuyu bazen güldürürken bazen de okuyucunun durup düşünmesine sebep olabilir (Hadaway v.d, a.g.e.:198). Ayrıca, evrensel olarak kabul görmüş temaları işleyerek, deneyimleri, gözlemleri somutlaştırarak öğrencilere sunar. Şiir, okuyucunun özgür cevaplar üretmesini sağlar.

Yabancı dil derslerinde şiirin kullanılması demek, şiirin sadece okunması ve dilsel düzeydeki gelişimin sağlanması anlamına gelmemektedir. Diğer özgün metinlerde olduğu gibi yabancı dil derslerinde gerçek yaşamın canlandırılabilmesi, hedef kültürün aktarımı açısından önemlidir. Şiir, yazıldığı milletin öz varlığı olduğundan, kültürünü de yansıtmaktadır. Hess (2003:19)'in , “Yabancı dil öğrenme amacıyla şiirin kullanılması, öğrenilen dilin kültür yapısını gözlemlene fırsatı vermektedir” ifadesi de bu düşüncüyü desteklemektedir. Bir toplumu gerçek anlamıyla tanıyabilmek, öğrenebilmek için o toplumun yaşadığı ülkenin dağlarını, denizlerini bilmek yetmez. Dil, din ve kültür gibi faktörler ve bunların tarih sahnesinde nasıl var olup geliştiğini kavramak gerekmektedir. Ercan (1994:79), “Şiiri şiir yapan ulusal ve geleneksel çeşnidir. Şairler evrensel kültüre ulusal ve geleneksel çeşniyle katkıda bulunurlar” diyerek belirli bir topluma ait şiirlerde o topluma has değerlerin, toplumsal hayatın ya da gelenek ve göreneklerin hâkim olduğunu ifade etmektedir. Yabancı dil derslerinde şiirin kullanılması, öğretmene, öğrencilerin ilgisini çekebilmek için temel ve aktif imkânlar sunmaktadır. Eğer ders esnasında uygun bir şekilde kullanılırsa, Hess (2003:21), şiir türünün öğrenciye sağlayacağı kazanımların hiçbir türle karşılaştırılamayacağını belirtmektedir.

Şiirin uygun bir şekilde kullanılması, öncelikle doğru şiirin seçilmesiyle bağlantılıdır. Bunun için de ilk olarak öğrencilerin düzeylerini iyi tespit etmek gerekmektedir. Seçilen şiirler öğrencilerin seviyelerine ve yaşlarına uygun olmalıdır. Örneğin, başlangıç seviyesindeki ya da küçük yaştaki öğrenciler için daha sade ya da somut anlatımlı şiirlerin seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca, temel ve başlangıç düzeylerinde şiir amaçtan çok bir araç olarak kullanılmalıdır. Yazınsal okuma, daha çok ileri seviyedeki öğrenciler için tercih edilmelidir (Ögeyik, 2007). Bu bağlamda, şiirin kültür aktarımı amacıyla kullanılması ileri düzeydeki öğrenciler için geçerlidir. Ortak Avrupa Cercevesi (OAC) tarafından belirlenen dil seviyeleri incelendiğinde, “kültür aktarımı bağlamında şiir çalışmaları bağımsız dil kullanımı kapsamında B1 ve B2 seviyelerini, hatta daha da kapsamlı bir öğrenmenin sağlanabilmesi için C1 ve C2 düzeylerini kapsayan yetkin dil kullanımını gerektirmektedir (Durak, 2006:32)”. Lazar'a (1993:54) göre yabancı dil sınıfında kullanılacak şiiri seçerken öğrencilerin kültürel altyapısı, dil seviyesi ve edebi altyapısı gibi üç ana alan göz önünde bulundurulmalıdır. Uygun metnin seçilmesinin ardından öğretmen, öğrencilerin en çok haz alacağı ve kazanım sağlayacağı biçimde dersi hazırlamalıdır. Yabancı dil öğrenimi, kişinin anadili dışında başka bir dil ve kültürle tanışması demektir. Her insan yabancı dil öğrenirken ilk önce kendine psikolojik bir duvar örer ve zaman zaman da bu yeni dili öğrenemeyeceğini düşünür. Bu yüzden, yabancı dil öğretilirken her türlü sıkıcılık ve zorluktan uzak durulmalıdır. Bu nedenle kullanılacak etkinliklerin öğrenciyi harekete geçirici “görev” nitelikli olmasına dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak yabancı dil sınıflarında şiir, kültür aktarımı bağlamında vazgeçilmez bir unsurdur. Şiir sayesinde, okuyucular dilin farklı bir boyutunu görebilme imkanı elde ederler ve özgün yaratıcılığı sayesinde, şiirin ait olduğu toplumun duygu ve düşüncelerini, toplumsal yaşamını, tarihi geçmişini, kısacası bir topluma ait olan her şey hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Bu düşünceler ışığında, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürel

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

bağlamda şiirlerden ne oranda ve hangi yollarla yararlanıldığı araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri şöyle sıralanabilir:

- Şiirler biçimsel ve içeriksel bağlamda hangi kültürel öğeleri barındırabilirler?
- Şiirler üzerine kültürel öğeleri ortaya çıkaracak ne tür etkinlikler düzenlenebilir?
- Şiirlerdeki kültürel özelliklerden yola çıkılarak nasıl yaratıcı çalışmalar oluşturulabilir?
- Kültürel öğelerin ortaya çıkarıldığı şiir çalışmaları yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrenciler açısından hangi katkıları sağlamaktadır?

Araştırmanın Amacı:

Yabancı bir dilde iletişimsel dil edinci; dilsel, sosyodilbilimsel ve edimsel boyutları kapsamaktadır. Bu da; dil yapılarını ve kullanımını içselleştirmenin, bu yapıların kullanıldıkları sosyal bağlamlar içinde bulundukları metin türlerini anlayabilmeyi ve üretebilmeyi gerektirdiği anlamına gelmektedir. Bir toplumdaki metin türleri kültürün dile yansımış şekilleridir. Bu bağlamda, yabancı dil öğretiminde kültür, kültür aktarımı, kültürlerarası iletişimsel yeti gibi kavramlar ön plana çıkmakta ve artık yabancı dil dersleri bu bilgiler ışığında hazırlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı da; öncelikle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sürecinde, yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı bağlamında yazınsal metin türü olarak şiir çalışmalarını kültürel bağlamda değerlendirmektir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanına katkı sağlamak amacıyla, araştırmanın devamında şiirlerin biçimsel ve içeriksel özellikleri göz önüne alınarak hazırlanan etkinliklerle şiirin, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylere yabancı dilin kültürünü yansıtmaya ve özgün dil kullanımlarının çözümlenmesiyle o toplumun dünyaya bakış açısını kavratma bağlamında etkili bir araç olduğunu bulgulamaktır.

1. Yöntem

Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada, önce doküman analizi ile yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında şiirler üzerine yapılan etkinlikler kategorilere ayrılarak kültürel öğelerin farkındalığını geliştirme bağlamında değerlendirilmiştir. Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretmek için yazılmış ders kitapları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş Türkçe ders kitaplarından Ankara Üniversitesi TÖMER’e ait “*Yeni Hitit*”, İstanbul Üniversitesi Dil merkezi’ne ait “*Yabancılar İçin Türkçe*”, Gazi Üniversitesi TÖMER’e ait “*Yabancılar İçin Türkçe*”, Dilset Yayınları’na ait “*Gökkuşağı*” seti, “*Ebru*” seti ve “*Lale*”, İstanbul Üniversitesi Dil merkezi tarafından Erasmus öğrencileri için hazırlanmış “*İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı*” ve son olarak da Yusuf Polat tarafından yazılmış “*Türkçe’nin Kapıları*” adlı ders kitapları içindeki şiir çalışmaları türünün kültürel özelliklerinin yansımaları bağlamında incelenmiştir. Bu incelemede araştırmacılar tarafından her bir ders kitabı içerisinde verilen şiir etkinlikleri kültür aktarımı bağlamında değerlendirilmiştir. Ardından, eylem araştırmasının bir parçası olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası iletişimsel yeti geliştirme amaçlı şiir etkinlikleri hazırlanmıştır. Önerilen etkinliklerin etkililiğinin ve yeterliliğinin değerlendirilmesi için bu etkinlikler yine basit tesadüfi yöntemle seçilmiş, Amerika Birleşik Devletleri’nde Arizona Üniversitesi’nde Orta Doğu ve Kuzey Afrika Çalışmaları Bölümü’nde farklı amaçlarla Türkçe öğrenen yabancı öğrencilere üç ders saati süresince araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalarla ilgili öğrencilerin görüşlerini almak için 10 öğrenci ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak katılımcılara herhangi bir yönlendirme içermeyecek şekilde açık uçlu sorular sorulmuştur. Her bir katılımcıya ortalama 10-15 dakika süre ayrılmıştır ve görüşmeler bir moderatör tarafından kayıt altına alınmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

2. Bulgular

Bulgular; yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarındaki şiir etkinliklerinin kültürel bağlamda değerlendirilmesi için yapılan doküman analizi sonuçları ve şiirlerin tür özelliklerine göre hazırlanan etkinliklerinin yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylere yabancı kültür aktarımı işlevlerinin bulgulanması için yapılan odak grup görüşmesinin sonuçları olarak iki başlık altında ele alınacaktır.

2.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi

Çalışmanın kuramsal arka planında alan yazında yapılan araştırmalar bağlamında yabancı dil öğretiminde yabancı kültürü tanımanın zorunluluğu ortaya konmuş ve özgün dil yapılarıyla o kültürün dünyaya bakış açısını ve değerlerini yansıtan yazınsal metinlerin yabancı dil öğretiminde önemli bir öğrenme ortamı yaratabileceği görüşünden yola çıkılarak şiir türünün yabancı dil sınıflarında önemli bir materyal olduğu görüşüne varılmıştır. Bu görüşle yola çıkılarak yapılan doküman analizi ile yabancı dil olarak Türkçe alanında kullanılan ders kitapları şiirin kültürel işlevi bakımından incelenmiştir.

İlk olarak Yeni Hitit Ders ve Çalışma Kitapları şiir açısından değerlendirildiğinde şiirin yalnızca ileri düzeyde kullanıldığı görülmektedir ve bu kitapta kullanılan dört adet şiirden ikisinin birinci ünite, diğer ikisinin de ikinci ünite arka arkaya verildiği göze çarpmaktadır. Kullanılan şiirler ve etkinlikleri açısından şöyle bir değerlendirme yapmak mümkündür:

- Aşık Veysel'e ait "Dostlar Beni Hatırlasın" adlı şiirin etkinlikleri tamamen, dinleme etkinliği kapsamında Aşık Veysel ve onun hayatıyla ilgilidir, bu bağlamda düşünüldüğünde bir kültür aktarımı söz konusudur. Yabancı öğrencilere "aşık" kavramının tanıtılması ve Aşık Veysel aracılığı ile öğrencilerin köy hayatı hakkında bilgi edinmeleri sağlanmaktadır. Ancak, şiirdeki dil kullanımı şairin dünyaya bakış açısını açıklama bağlamında irdelenmemiş, şiir yalnızca okuma amacıyla konulmuştur.
- Atilla İlhan'a ait "Üçüncü Şahsın Şiiri" adlı şiire ait metin öncesi çalışmalarda öğrenciler kendi ülkelerinden örnekler vererek edebiyat üzerine düşüncelerini dile getirmektedirler, bu bağlamda farklı milletlerden öğrencilerin bir arada bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda bunun bir kültür mozaigine dönüştüğü düşünülebilir. Ancak şiirin anlamını çözmeye yönelik etkinlik yoktur.
- Cahit Sıtkı Tarancı'ya ait "Gençlik Böyledir İşte" adlı şiirin ardından öğrenciler evrensel bir tema olan gençlik ile ilgili görüşlerini dile getirmektedirler, ancak şairin kullandığı sözcüklerin ve sözcüklerin anlam oluşturmak için birbirleriyle nasıl ilişkilendirildiği sorgulanmamıştır.
- Can Yücel'e ait "Her Şey Sende Gizli" adlı şiir, dilbilgisi çalışmalarını destekleyici niteliktedir. Bununla birlikte şiirin ardından, hiçbir yönlendirme olmadan, şiirden alınan bazı mısraları öğrencilerin yorumlamaları istenmektedir yine, bu şiirde de Türk kültürüne özgü değerleri içeren bir etkinlik bulunmamaktadır.

Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'nda şiirin diğer yazınsal türlere göre geri planda bırakılarak yalnızca iki adet kullanıldığı görülmektedir ve bu şiirler de yalnızca okuma amacıyla verilmektedir. Bu şiirler aracılığı ile yeni dilbilgisi konusuna bir geçiş sağlanmaktadır. Şiirlerin kitapta yer alması kültür aktarımı bağlamında bir işlev taşımamaktadır. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları 1 ve 2'nin yalnızca 1. kitabında şiire yer verilmektedir ve kullanılan şiirler ve etkinlikler kültür aktarımı bağlamında değerlendirilecek olursa aşağıdaki yargılara varılabilir:

- Şair Mehmet Akif Ersoy üzerine yapılan etkinlikler, öğrenciler açısından etkili bir kültür aktarımı sağlamaktadır. Öncelikle, Mehmet Akif Ersoy'un hayatı üzerine bazı etkinlikler yapılarak yaşadığı devir ve şiirlerinin konusu işlenmektedir, bu da öğrencileri Türk tarihi hakkında aydınlatmaktadır. Bunun yanı sıra aynı konu içerisinde farklı etkinliklerde “Yahya Kemal Beyatlı, Ömer Seyfettin ve Genç Kalemler”den bahsedilmektedir, bu da öğrencileri Türk Edebiyatı hakkında bilgilendirmektedir. Ancak doğrudan “İstiklal Marşı” üzerine hiçbir etkinlik bulunmamaktadır. Oysa ki, İstiklal Marşı demek başlı başına Türkiye demektir, Türk halkı için bağımsızlığın sembolüdür. İstiklal Marşı'nın işlenmesi demek yine Türk tarihinin bir dönemi hakkında öğrencilerin bilgileneceği demektir. Ancak, şiir ünite içerisinde geri planda bırakılmıştır.
- Yabancılar İçin Türkçe kitabında işlenen bir diğer şiir, anonim şiir olarak kabul edilen türküdür. Türkü, adından anlaşılacağı üzere Türk'le ilgilidir, yani bu kültüre, bu coğrafyaya özgü bir kavramdır. Yapılan etkinlikler incelendiğinde öncelikle sözcük çalışması yapılmaktadır, bu çalışmada da Türk diline özgü deyimler öğretilmektedir. Etkinliklerin yanı sıra bu bölümde kullanılan görsel materyaller de Türk kültürünün birer yansımasıdır.
- Yabancılar İçin Türkçe kitabında bulunan son şiir, şiir üzerine hazırlanmış bir ünite içerisinde sunulmaktadır. Ayrılık temasını işleyen “Hiçbir Şey Eskisi Gibi Olmayacak” başlıklı şiir, etkinlikleri bakımından değerlendirildiğinde kültür aktarımını hedefleyen bir kazanım içermemektedir. Ancak bunun dışında ünite de şiir türü üzerinde durulmaktadır ve öğrencilerin şiire yaklaşımı değerlendirilerek bu tür hakkında bilgi edinmeleri sağlanmaktadır.

Son olarak ‘Gökkuşuğu Türkçe’ ders kitapları incelendiğinde yalnızca Gökkuşuğu Türkçe 5’in “Otuz Beş Yaş” adlı 8. ünitesinde, şiir türü yoğun bir şekilde işlenerek öğrencilerin farklı örnekler görmeleri de sağlanmıştır. Kültür aktarımı bağlamında değerlendirilecek olursa sözcük çalışmalarında “musalla taşı, taht, saltanat” gibi sözcükler öğretilmektedir. Sonrasında verilen şiirler için yapılan etkinliklerde de bazı deyimler ve anlamları üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Bunların dışında, ünite görsellik bakımından incelendiğinde kullanılan resimler dikkat çekmektedir. Bazı Türkçe şiir kitaplarının resimleri konularak öğrencileri Türk Edebiyatı ve adı geçen şairler hakkında bilgilendirmek amaçlanmaktadır. Hazırlanan etkinlikler, kültür aktarımı amacına hizmet etmektedir.

Sonuç olarak Yabancı Dil Olarak Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanmış ders kitaplarının çoğunda şiir geri planda bırakılmıştır. Bazı kitaplarda hiç yer verilmezken bazı yer verilen kitaplarda da yalnızca okuma amacıyla verilmiş ve üzerine hiçbir etkinlik yapılmamıştır. Bu durumda, okumayı test edici etkinlik bulunmadığı için çoğu zaman bunların okunup okunmadığından da emin olunamaz. Bununla birlikte bazen de şiirle ilgili hazırlanmış etkinlikler, şiirin içeriğine yönelik olmadığı için kültür aktarımı amacını gütmeyiz. Yalnızca, dilbilgisi çalışmaları üzerine hazırlanmışlardır. Ancak çok az bir kısmında da olsa, sunulan şiir ve etkinlikleri söz sanatlarının oluşu, farklı türleri karşılaştırarak şiir türünün özelliklerini sezdirici, sözcüklerin kazandıkları yeni anlamlar bağlamında o kültürün dünyaya bakış açısını yansıtmaya açısından kültürlerarası bildirişim odaklı yaklaşım kapsamında hazırlanarak hedeflenen kültür aktarımını başarıyla sağlamaktadır.

2.2. Uygulama ve Odak Grup Görüşmesi

Çalışmanın bir diğer bölümünde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde iletişimsel yaklaşım bağlamında görev odaklı etkinliklerle ve yazınsal metin türü olarak şiirin dilsel ve türsel özellikleri temel alınarak kültür aktarımı amacıyla hazırlanmış bir adet uygulama örneği sunulmaktadır. Uygulama örneği, OAC dil seviyeleri referans alınarak C1 düzeyindeki öğrencileri hedef olarak hazırlanmıştır, çünkü bu seviyedeki öğrenciler uzun ve zorlu metinlerden oluşan geniş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

bir basamağı anlayabilir ve örtük anlamları kavrayabilirler. Kullanacakları sözcükleri uzun uzadıya aramak zorunda olmaksızın doğal ve akıcı bir biçimde kendilerini ifade edebilirler. Toplumsal, mesleki ya da akademik yaşamı içinde dilini esnek ve etkin bir biçimde kullanabilirler. Karmaşık konularda açık ve dizgeli bir biçimde kendilerini anlatabilir ve düzenleme, ekleme ve söylem bağdaşıklığı gereçleri üzerindeki denetim güçlerini gösterebilirler (CEF, 2000:30).

2.2.1. “Şen Ola Düğün Şen Ola” Örneğinde Kültürel Bağlamda Metin Etkinlikleri

Uygulama örneği olarak Hasan Turan’a ait “Şen Ola Düğün Şen Ola” adlı şiirin seçilmesinin öncelikli sebebi, evrensel bir kültür teması olan “düğün” ile ilgili Türk kültürüne özgü kavramları yoğun bir şekilde işlemesidir. Bu alandaki farklı kavramlar için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Son olarak şiire ait bir bestenin bulunması da şiirin daha canlı bir biçimde öğrenenlere sunulmasını sağlamaktadır. Kültürel öğelerin yanı sıra şiirde yineleme gibi söz sanatları ve dilsel düzeyde etkinliklerin hazırlanmasına imkan veren “etken ve edilgen çatı” kullanılmaktadır.

2.2.1.1 Metin Öncesi Çalışmalar (MÖÇ)

M.Ö. Ç. Etkinlik 1

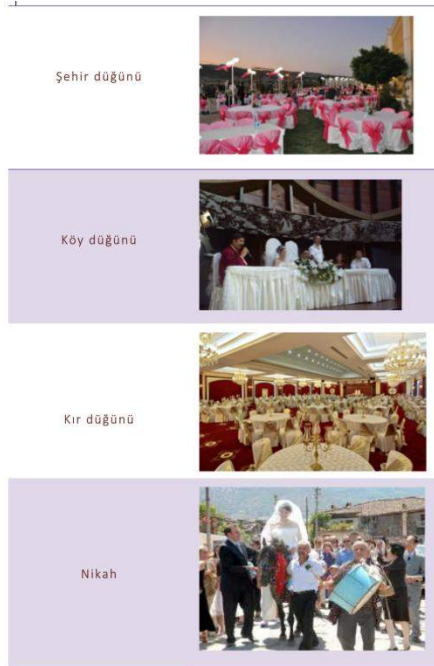
Amaç: Derse hazırlık olması açısından konuya genel bir giriş sağlamak.

Süreç: Ders içerisinde işlenecek temel konunun “düğün” olması sebebiyle öğrencileri, genel olarak hayatlarındaki önemli günler hakkında konuşturarak konu düğüne getirilir ve konu hakkındaki bilgilerini ölçmek amacıyla en son katıldıkları düğün ve hayallerindeki düğün üzerine konuşulur.

M.Ö.Ç. Etkinlik 2

Amaç: Türk kültüründeki düğün çeşitlerinin tanıtılması

Süreç: Öğrencilere farklı düğünlerden alınmış resimler gösterilir ve bunları verilen sözcük gruplarıyla eşleştirmeleri istenir.

M.Ö.Ç. Etkinlik 3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

Amaç: Nikah evrensel bir düğün çeşidi olduğu ve giderek yaygınlaştığı için içerisine Türk kültürünü de katarak konuya bununla bir giriş yapmak.

Süreç: Bir nikah törenine ait resimler ve bu resimleri açıklayan birtakım cümleler verilir ve öğrencilerden öncelikle resimlerle uygun cümleleri eşleştirerek bunları olay sırasına göre dizmeleri istenir.

1. Damat gelinin duvağını açar .
2. Gelinin babası gelinin beline kırmızı kurdele bağlar.
3. Nikah defterini imzalarlar.
4. Gelin ayakkabısının altına bekar arkadaşlarının isimlerini yazar.
5. Gelin damadın ya da damat gelinin ayağına basar.
6. Nikah memuru konuşma yapar.
7. Nikah memuru evlenme cüzdanını geline uzatır.

M.Ö.Ç. Etkinlik 4

Amaç: Aile kavramı her kültürde en önemli yere sahiptir, ancak her kültürde aile ilişkileri ve bunun da bir sonucu olarak aile bireylerine verilen isimler farklılık göstermektedir. Bu etkinliğin amacı da, şiirde de geçen ve şiirin anlamlandırılmasında önemli olan, Türk kültüründe aile bireylerine verilen isimleri tanıtmak ve öğretmektir.

Süreç: Bir düğünde çekilmiş toplu bir aile fotoğrafı gösterilir ve bu fotoğrafa bağlı olarak da verilen sözcüklerle cümlelerin tamamlanması istenir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

Soldan sağa: Handan, Emine, Ayşe, Murat (damat), Aslı (gelin), Ahmet, Emre, Ayten

BİZİM AİLE

Görümce: damadın kız kardeşi

Kayınbirader: damadın/gelinin erkek kardeşi

Kayınvalide: damadın/gelinin annesi

Enişte: teyze, hala, ablanın eşi

Elti : damadın erkek kardeşinin eşi

Kayınbaba: gelinin/damadın babası

Yenge: amca, dayı, abinin eşi

Dayı: annenin erkek kardeşi

Murat ve Aslı'nın düğün törenlerinde tüm aile bir aradalar. Murat'ın annesi Ayşe Hanım ve babası Ahmet Bey de oğullarının mürüvvetini gördükleri çok mutlular. Gelinleri Aslı'yı da çok seviyorlar. Aslı dasi Ayşe Hanım vesı Ahmet Bey'e karşı her zaman çok saygılıdır. Murat'ın kız kardeşi Handan, yani Aslı'nınsi, ve Murat'ın erkek kardeşi, Aslı'nın dai Emre kardeşlerini bu gününde yalnız bırakmamışlar. Emre'nin eşi Ayten de Aslı'nınsidir. Aslı ve Murat da bu özel günlerinde aileleriyle birlikte olduğu için çok heyecanlılar, ancak Murat dayısı Hasan Bey yanında olmadığı için biraz üzgündür ama dayısının eşisi Emine Hanım onları yalnız bırakmamıştır.

M.Ö.Ç. Etkinlik 5

Amaç: Şiirde geçen Türk kültürüne ait bazı sözcükleri öğretmek

Süreç: Tabloda verilen kategorilere uygun olarak sözcükleri yerleştirmeye çalışırlar.

Turkish Studies

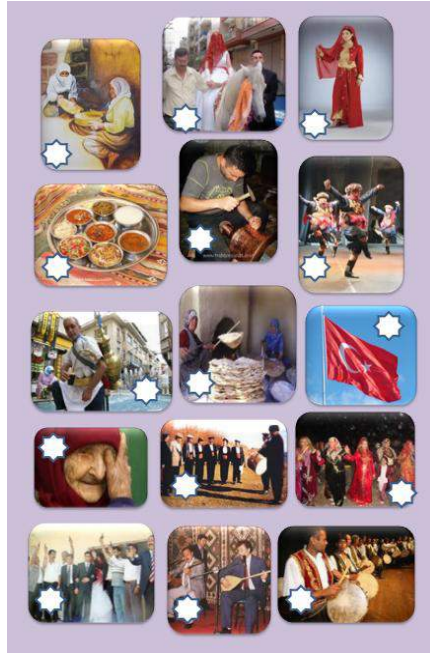
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

Süreç: Öğrenciler, şiiri tekrar okuyarak ve şiirdeki mısralardan yararlanarak uygun bir başlık seçerler.

M.Ü.Ç. Etkinlik 3

Amaç: Şiirin derinlemesine anlaşılmasını sağlamak ve öğrencileri yeni öğrendikleri bilgileri kullanmaya sevk etmek.

Süreç: Öğrenciler, şiirin her bir kıtasına ait resmi bulurlar ve eşleştirirler, daha sonra bu resimleri ve şiirin kıtasını açıklarlar. Bu sayede, hem anlama düzeyi test edilmiş olur, hem de öğrencilerin yeni öğrendikleri sözcükleri ve yapıları kullanmaları sağlanır.

M.Ü.Ç. Etkinlik 5

Amaç: Şiirde kullanılan “edilgen çatı” yı pekiştirmek.

Süreç: Öğrencilere zaten öğrenmiş oldukları etken ve edilgen çatının kullanımının hatırlatılması adına birer örnek verilir ve ardından verilen cümlelerin etken ya da edilgen olduğuna dair karar vermeleri istenir.

	Görümceler un elesin.
	Düğün evine bayrak dikilsin.
	Kaynana yemek hazırlasın.
	Etiler yufkaları dürsün.
	Misafirler için sofra serilsin.
	Bakır tas kalaylansın.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

2.2.1.3 Metin Sonrası Çalışmalar (M.S.Ç.)

M.S.Ç. Etkinlik 1

Amaç: Şiirde geçen ve önceki alıştırmalarda bağımlı olarak yaptıkları dil çalışmasını ve sözcük çalışmalarını bağımsız olarak kullanabilmelerini sağlamak. Bununla birlikte öğrencinin kendi kültürünü de yeni edindiği kültürel bilgilerle karşılaştırabilmesini sağlamak.

Süreç: Öğrenciler kendi kültürlerinden bir düşün için “yapılacaklar” listesi hazırlarlar, kuracakları cümlelerde özellikle edilgen çatı kullanmaya dikkat ederler

M.S.Ç. Etkinlik 2

Amaç: Şiir dilinin özelliklerinden yinelemeler ve ses uyumuna dikkati çekerek öğrencilerin bağımsız bir şekilde cümleler üretmesini sağlamak.

Süreç: Öğrenciler bir önceki etkinlikte kendi kültürlerine ait bir düşün için hazırladıkları listeden yararlanarak mevcut şiire yeni bir kıta eklerler. Kendi kıtalarını yazarken de işledikleri şiir ile bütünlüğün bozulmaması için ses uyumuna dikkat ederler. Yazdıkları bu kıtayı da arkadaşlarıyla müzik eşliğinde söyleyerek paylaşırlar.

M.S. Ç. Etkinlik 3

Amaç: Öğrencilerin dil kullanımı becerilerini geliştirmek ve yaratıcılığını pekiştirmek.

Süreç: Öğrenciler, birbirlerinin yazdıkları kıtalara bakarak, resim çizerler. Daha sonra öğretmen bu resimleri tahtaya asar ve öğrenciler tarafından yazılan kıtaları bir poşete koyar. Sınıf iki gruba ayrılır ve her bir gruptan bir öğrenci sırayla tahtaya çıkarak poşetten bir şiir seçer, okur ve uygun resmin altına yapıştırır. En önce tamamlayan grup yarışmayı kazanır.

2.2.2 Odak Grup Görüşmesi

Çalışmanın kuramsal arka planında alan yazında yapılan araştırmalar bağlamında yabancı dil öğretiminde yabancı kültürü tanımanın zorunluluğu ortaya konmuş ve özgün dil yapılarıyla o kültürün dünyaya bakış açısını ve değerlerini yansıtan yazınsal metinlerin yabancı dil öğretiminde önemli bir öğrenme ortamı yaratabileceği görüşünden yola çıkılarak şiir türünün yabancı dil sınıflarında önemli bir materyal olduğu görüşüne varılmıştır. Bu düşüncelerle, hazırlanan bu uygulama örneği Arizona Üniversitesinde Kuzey Afrika ve Orta Doğu Çalışmaları bölümünde C1 seviyesindeki bir sınıfa üç ders saati süresinde uygulanmıştır. Uygulamanın ardından 10 öğrenci ile yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi yapılmıştır ve görüşmeler kayıt altına alınarak aşağıdaki sorular sorulmuştur.

1. Kendinizi tanıtırız. (Açılış)
2. Kendi dilinizde şiir okumayı sever misiniz? (Tanıtma sorusu)
3. Yabancı bir dilde şiir okumak nasıl bir deneyimdi? Ne tür zorluklarla karşılaştınız? (Geçiş Sorusu)
4. Yapılan etkinlikler şiiri anlamanızda yardımcı oldu mu? (Anahtar Soru)
5. Bu derste Türk kültürüne dair neler öğrendiniz? (Anahtar Soru)
6. Bu öğrendiklerinizden sizi olumlu ya da olumsuz etkileyen, size farklı gelen bir şey var mı? (Kapanış Sorusu)
7. Son olarak sizin değinmek istediğiniz herhangi bir şey var mı? (Final Sorusu)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

Araştırmaya katılan on öğrenciden yedisi Orta Doğu Çalışmalarında öğrenci olmaları bakımından Türkçeyi eğitim amaçlı öğrendiğini belirtmişlerdir. İçlerinden bir tanesi doktora öğrencisidir ve doktora tezinde Türk edebiyatına değineceği için dile hakim olma düşüncesindedir. Diğerleri aynı bölümde lisans öğrencisidirler ve alanları gereği Türkçeye ilgi duymaktadırlar. Katılımcılardan bir tanesi Türkmen bir aileden gelmektedir ve ailede herkes Türkçe bildiği için dili öğrenmek istemektedir. Bir başka katılımcı da aynı şekilde ailevi nedenlerden dolayı Türkçeyi öğrenmekte ve annesi Meksikalı, babası Türk olduğu için akrabalarıyla iletişime geçmek istemektedir. Son olarak da Matematik bölümünde lisans öğrencisi olan bir katılımcı da devlet tarafından Türkçe bilen diplomatlar arandığı için tamamen kariyer açısından Türkçe öğrenmek istemektedir.

Katılımcıların dersle ilgili düşüncelerine bakacak olursak her biri yabancı dilde şiir okumanın metaforik anlamlardan dolayı zor bir şey olduğunu belirtmiştir, ancak sınıfta uygulanan bu örnekte etkinliklerle, özellikle kullanılan açıklayıcı görseller sayesinde, sözcük kullanımı ve metin çözümleme bağlamında şiiri anlamakta zorluk çekmediklerini belirtmektedirler. Türk kültürüne dair düşün kavramı altında çok fazla şey öğrendiklerini ve bundan mutlu olduklarını ifade etmektedirler. En çok ilgilerini çeken şey ise Türkmen katılımcı hariç hepsinin ortak cevabı olarak düşün günü evlere bayrak asılmasıdır. Bunun yanında bir kişi yufkayı çok merak ettiğini belirtmiş ve birkaç kişi de Seymenler hakkında ek bilgi almak istemiştir. Böyle şiir etkinlikleri, öğrencilerin şiir dilinden korkmamalarını sağlamakta ve şiirle, kısa bir metinden çok fazla içerik öğrenebilecekleri düşüncesini vererek öğrencileri güdülemektedir.

Sonuç olarak, hazırlanan etkinliklerin hem kültürel öğelerin aktarımını sağlayıcı, hem de şiir türünün özellikleri ve dilsel öğelerin farklı kullanımlarının farkındalığını geliştirici nitelik taşıdığı düşünülmektedir. Bütün bunlar farklı kültürlerin dünyaya bakış açısını yansıtan dilsel görüntülerdir.

3. Sonuç ve Öneriler

Dil düşüncenin yansıtıcısıdır, insanlar düşüncelerini ancak dil yoluyla somutlaştırarak karşılındakine ifade edebilmektedirler. Bu bağlamda dil olmadan düşünce ortaya çıkamaz. Kültür, insanın hayatı boyunca yaşama dair öğrendiği her şeyi kapsamaktadır ve insanlar yaşamda edindikleri tüm birikimler sayesinde kendilerini ifade edebilme gücü bulmaktadırlar. Bir insanın konuşma tarzı, kullandığı sözcükler her ne kadar bireysel olarak değerlendirilse de genelde sahip olduğu kültürü yansıtmaktadır. Dil ve kültür birbirinden ayrılmayan iki olgu olduğuna göre yabancı bir dilin öğretiminde de kültür asla göz ardı edilmemelidir, aksi takdirde yabancı dil öğrenimi bir iletişim boyutuna geçemeyecek, örnek dilbilgisi cümlelerinin kullanımıyla sınırlı kalacaktır. Kültür, dille ifade edilebildiğine göre belirli bir düzeyde kültüre sahip olmadan bireyler arasında bir paylaşım alanı bulunamayacaktır. Bu çalışmada güdülen amaç, yabancı dil öğretiminde özellikle kültürlerarası bildirişim odaklı yaklaşımda üst amaç olarak belirlenen kültürel yetiyi yazınsal metin türü olan şiir yoluyla sağlamak için bir örnek oluşturmaktır. Dizelerde anlatılmak istenilen ne olursa olsun, ister aşk, isterse ideoloji ya da politik bir tavır, şiir mutlaka üretildiği toplumun özelliklerini yansıtacaktır.

Çalışmada günümüzde çeşitli eğitim kurumlarında kullanılan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kapsamında hazırlanmış ders kitaplarından seçilen farklı setler şiir çalışmalarının amacı, biçimi ve içeriği kapsamında incelenmiştir. Bu incelemelerin sonucunda da şiir türünün yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında çok yer almadığı görülmüştür. Şiirlerin, bazı setlerin ileri düzey kitaplarında yer aldığı, ancak çoğunun temel amacının kültür aktarımına hizmet etmek olmadığı gözlenmiştir. Bazı şiirler, yalnızca okuma amacına hizmet ederken bazıları da dilbilgisi çalışmalarını için kullanılmaktadır. Bununla birlikte çok fazla olmamasına rağmen, kültür aktarımı amacıyla hazırlanmış etkinliklerle de karşılaşmıştır. Daha sonra yabancı dil öğretmenlerine yararlı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

olabileceği düşünülerek ve uygulama örnekleri oluşturmak amacıyla ders içi çalışmalar için birtakım önerilerde bulunulmuştur. Şiir yoluyla kültür aktarımının sağlanacağı bir yabancı dil dersinde, metin öncesi, metin sırası ve metin sonrası aşamalarda uygulanabilecek etkinliklerden örnekler verilmiştir.

Örnek olarak sunulan şiir etkinlikleri, öğrenciyi bağımlı dil kullanımından bağımsız dil kullanımına geçirmek amacıyla metin öncesi çalışmalar, metin üzerine çalışmalar ve metin sonrası çalışmalar olmak üzere üç bölümde hazırlanan etkinlikler ile sunulmuştur. Metin öncesi çalışmalarda, öğrencinin şiire karşı ilgisini uyandırmak, tarihi ve kültürel altyapıyı sağlamak ve farklı dil kullanımlarını anlamayı kolaylaştırmak amacıyla aşağıdaki çalışmalar yapılmıştır. Uygulamada hazırlanan etkinliklerin etkililiği ve kültür aktarımı amacını yerine getirip getirmemesi odak grup görüşmesi tekniği kullanılarak değerlendirilmiş ve araştırmanın sonunda şiirin kültür aktarımı kapsamında ve güdüleyici potansiyeli ile iyi bir materyal olduğu görüşüne varılmıştır.

Çalışmanın sonunda elde edilen verilere göre aşağıdaki öneriler yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yararlı olacaktır:

- Yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kültür aktarımına önem verilmelidir ve ders içerikleri bu bağlamda oluşturulmalıdır.
- Yabancı dil olarak Türkçe derslerinde yazınsal metinlerin kullanımı arttırılmalıdır ve şiir geri planda bırakılmamalıdır.
- Şiirin yabancı dil öğretimine sağlayacağı katkılardan en etkili biçimde faydalanabilmek için yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerinin gerek şiir seçiminde gerekse sınıf içi etkinliklerin hazırlanmasında gerekli donanımına sahip olacak şekilde yetiştirilmesi gereklidir.

Bu çalışma, elde edilen değerlendirme ve öneriler doğrultusunda hem yabancı dil, hem de anadil olarak Türkçe öğretimine ve yeni ders kitaplarının hazırlanmasına katkı sağladığı oranda amacına ulaşmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKARSU, Bedia (1984). Dil-Kültür Bağlantısı, İstanbul, Remzi Yayınevi.
- AKSAN, Doğan (2003). Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- ARISTOTALES (2010). Poetika, 4.bs., İstanbul, Can Yayınları
- ASUTAY, Hikmet (2003). “Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Bağlamı ve Oteki Dil”, Ankara Üniversitesi (TÖMER) Dil Dergisi, 118. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.26-29
- AYKAÇ, Nurullah: (2015) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Genel Tarihçesi ve Bu Alanda Kullanılan Yöntemler, *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/3 Winter 2015, p. 161-174
- BANARLI, Nihat Sami (2004). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, 1.cilt, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- BİRSEL, Salah (1976). Şiirin İlkeleri, 3.bs., Koza Yayınları
- COLLİE, Joanne ve Slater, Steephon (1978). Literature in the Language Classroom, Cambridge University Press.
- DEMİRCAN, Ömer (2005). Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri, İstanbul, Der Yayınları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

- DİLİDÜZGÜN, Şükran (1995). Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinler, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- DİLİDÜZGÜN, Şükran (2010). Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi, İstanbul, Morpa Yayınları
- DURAK, Elif (2006). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bağlamında Avrupa Ortak Dil Kriterleri Sorunsalı, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ELIOT, T.S. (1983). Edebiyat Üzerine Düşünceler, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Gazi Üniversitesi TÖMER: (2006), Yabancılar İçin Türkçe 1, Ankara.
- Gazi Üniversitesi TÖMER: (2006), Yabancılar İçin Türkçe 2, Ankara.
- GÖKMEN, M.Ertan (2005). “Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Edinç”, Dil Dergisi, 128, s.69-77
- HADAWAY, Nancy L. v.d.(2002). Literature-Based Instruction, Boston.
- HESS, Natalie (2003). “Real Language Through Poetry: A Formula For Meaning Making”, ELT Journal, Volume 57/1, Oxford University Press.
- İstanbul Üniversitesi Dilmer (2011). İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul, Kültür Sanat Basımevi.
- KÖSE, Bayram (2006). Kültürel Boyutuyla Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metin, (Çevrimiçi), <http://maincc.hufs.ac.kr/middle/pdf/1n800320.pdf>
- KUDRET, Cevdet (1980). Örneklerle Edebiyat Bilgileri-1, 2.bs., İstanbul, Anka Basım.
- KURT, Cemil v.d. (2008). Yeni Hitit 2, ed. N.Engin Uzun, 2.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- KURT, Cemil v.d.: (2008), Yeni Hitit 1, ed. N.Engin Uzun, 2.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- KURT, Cemil v.d.: (2008), Yeni Hitit 3, ed. N.Engin Uzun, 2.bs., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- LAZAR, Gillian (1993). Literature and language Teaching, Cambridge, Cambridge University Press.
- ÖGEYİK, Muhlise Coşkun (2007). Yabancı Dil Öğretiminde Şiir, Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- ÖKTEN,C.E., KAVANOZ, S.: (2014) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Hedefleyen Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı, *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/3 Winter 2014, p. 845-862, Ankara-Turkey
- ÖZDEMİR, Emin (1983). Yazı ve Yazınsal Türler, Varlık Yayınları
- ÖZİŞİK, Cem (2004). Yabancı Dil Öğretiminde Kültürel Farkındalık: New Headway Ders Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTÜRK, Tuncay v.d. (2005). Gökkuşluğu Türkçe Ders Kitabı 2, İstanbul, Dilset Yayınları.
- ÖZTÜRK, Tuncay v.d. (2005). Gökkuşluğu Türkçe Ders Kitabı 3, İstanbul, Dilset Yayınları.
- ÖZTÜRK, Tuncay v.d. (2005). Gökkuşluğu Türkçe Ders Kitabı 1, İstanbul, Dilset Yayınları.

- ÖZTÜRK, Tuncay v.d. (2005). Gökkuşluğu Türkçe Ders Kitabı 4, İstanbul, Dilset Yayınları.
- ÖZTÜRK, Tuncay v.d. (2005). Gökkuşluğu Türkçe Ders Kitabı 5, İstanbul, Dilset Yayınları.
- POLAT, Tülin (2006). “Okur Odaklı Yaklaşımla Yazın Eğitimi”, Milli Eğitim Dergisi, 139., Ankara, Milli Eğitim Basımevi, s.18-43
- POLAT, Tülin (2008). Türkçe Öğretiminde Ders Kitaplarında Ders Notları, I.ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Dil Olarak Türkçe Anabilim dalı Yüksek lisans Programı, İstanbul. (Yayımlanmamış Ders Notları)
- TAPAN, Nilüfer (1989). “Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Özgün Metinlerin İşlevi”, Dilbilim, VIII, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, s.184-192
- WELLEK, R., Warren, A. (1982). Yazın Kuramı, çev.Yurdanur Salman ve Suat Karantay, Altın Kitaplar Yayınevi.
- YILDIZ, Ümit: (2015) Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bağlamında Türk Dili ve Kültürü Merkezlerinin İşlevselliği, *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/4 Winter 2015, p.983-1004, ISSN:1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7709>, ANKARA-TURKEY

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- SEÇKİN POLAT, Ö., DİLİDÜZGÜN, Ş., Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Şiir Etkinliklerinin Kültürel İşlevi, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/7 Spring 2015, p. 815-834, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8042>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/7 Spring 2015

